

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1100642/5

בבית הדין הרבני האזורי חיפה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד סופי ספקטור (ראבי))

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אנוש בוכניק)

הנדון: חלוקת רכוש - כשעיקר התיק מתנהל בבית הדין, אף הדיון הטפל יתנהל בבית הדין

החלטה

בפנינו החלטת בית המשפט לענייני משפחה בקריות מיום כ"א בשבט תשע"ח (6.2.18) המבקשת את הבהרת בית הדין באשר להמשך ההליך המתנהל בבית המשפט.

בהחלטת בית המשפט נאמר בין השאר:

בפתחו של הדיון הונחה בפניי החלטתו של כב' בית הדין הרבני מיום 17.9.17, בעניינים של הצדדים. בהחלטה הנ"ל מציין כב' בית הדין את החשיבות של דיון מאוחד ואת הנזק שעלול להיגרם מפיצול ההליכים וכו'. בסופו של דבר נקבע בהחלטה הנ"ל "הסמכות לדון בחלוקת רכוש של הצדדים נתונה לבית הדין הרבני". בהחלטה הושאר העניין של התביעה ההצהרתית לשמירת זכויות לדיון בפני בית המשפט. אלא מאי, התביעה המונחת בפניי הינה תביעה בה מבוקש להצהיר כי הדירות הרשומות על כל אחד מהצדדים בנפרד ואשר נרכשו לפני הנישואין, שייכות למסת האיזון בין הצדדים והינן דירות בבעלות משותפת. הליך זה מצריך מסכת ראיות באשר להתנהלות הכלכלית של הצדדים וכו'. אותה מסכת ראיתית בדיוק תידרש להיות מוצגת גם בפני כב' בית הדין הרבני בבואו לדון בתביעה הרכושית אשר הושארה לדיון בפניו עם הענקת סמכות דיון ייחודית לו בעקבות הכריכה. יוצא אפוא כי אותו פיצול בעייתי כנגדו ניתנה ההחלטה הנ"ל, יתקיים בפועל ככל שתידון התביעה המונחת בפני בית המשפט. אשר על כן, והיות וכב' בית הדין הרבני נדרש לסוגיית הסמכות, מנוע בית המשפט מלהיכנס לעניין זה וליתן את דעתו. על כן, וקודם לתחילת הדיון לגופו של התיק, יפנו הצדדים לכב' בית הדין הרבני על מנת לקבל הבהרה ברורה ביחס לגורל התיק המונח בבית המשפט לענייני משפחה.

טענות הצדדים

הצדדים הציגו בפני בית הדין את עמדתם בסוגיה זו.

ואלו טענות המבקשת באמצעות בא כוחה: מבקשת הבהרת בית הדין באשר להליך המתנהל בבית המשפט, תוך שימת לב להנ"ל: תביעת האישה לבית המשפט אינה תביעה על פי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

סעיף 11 לחוק יחסי ממון אלא לסעד הצהרתי על פי סעיף 75 לחוק בית המשפט, בקשת האישה להצהרה על זכויותיה הקניינות בדירת מגורי הצדדים ולא עתרה לסעד כלשהו. תביעה זו מחייבת ניהול משפט מפורט ומלא לצורך קביעת היקף זכויות הצדדים. מכיוון שתביעת האישה בבית המשפט הוגשה תחילה, הרי הדרך הצודקת היא להעביר את כל ענייני הרכוש לדון בבית המשפט. כן שקביעת היקף הזכויות הוא העיקר ופירוק השיתוף הוא הטפל. אף תביעת הבעל הרכושית בבית הדין לא היתה בתום לב והיתה שלא בכנות. כן טוענת שהיא מסרבת בתוקף להתגרש, כך שאין מקום לדון בפירוק השיתוף טרם הכרעה בגירושיה. לכן מבקשת שבית הדין יבהיר החלטתו ויקבע כי בית המשפט מוסמך לדון כתביעה ההצהרתית בבית המשפט.

למעשה רובה של עמדת המבקשת הינה ערעור על החלטת בית הדין מיום כ"ו באלול תשע"ז (17.9.17) בענין סמכותו של בית הדין לדון בתביעה הרכושית שבין הצדדים (וכידוע, בית הדין אינו משמש ערכאת ערעור על החלטותיו), ולמעשה כמעט ולא משיבה עניינית לבקשת בית המשפט הספציפית באשר לניהול ההליך לפסק דין הצהרתי האמור להתנהל בפניו.

המשיב בתגובתו, באמצעות באת כוחו, טוען כי בבית המשפט זהו פסק דין הצהרתי בהליך לישוב סכסוך, ואף התביעה ההצהרתית הוגשה בניגוד לתקנות. לטענתו, הדרך הראויה לביאור שתי התביעות היא בפני בית הדין עם כל מסכת הראיות השלמה, ובית הדין יעסוק גם בפסק דין הצהרתי. מדגיש כי זו אותה מסכת ראייתית, ואין היגיון או צדק בפיצול וסרבול ההליכים. כן טוען כי מדין טפל הולך אחר העיקר אזי הכל אמור להתברר בבית הדין, שהרי התביעה העיקרית שם. מבקש שאף הנושא ההצהרתי ידון בפני בית הדין יחד עם כל הנושאים הרכושיים.

דיון והכרעה

ובכן, טרם מתן הכרעה, נזכיר מתוך האמור בהחלטת בית הדין מיום כ"ו באלול תשע"ז (17.9.17) באשר לשאלת הסמכות:

למעשה, בעניין זה כבר עסקנו בפסק דין אחר (כגון בתיק 899265/1 וכן בתיק 497481/3, פורסם, תיקים בבית הדין בחיפה), כאשר עיקרון הדין הוא כי תביעה לשמירת זכויות כספיות, להבדיל מתביעה לחלוקת זכויות, אין בה כדי להקנות סמכות לבית המשפט, שהרי סעד זמני בלבד. בנידון דנן, חרף הצהרות הצדדים, אין חולק כי מהותה של תביעת האישה בבית משפט היתה לסעד הצהרתי.

העיקרון הנ"ל כבר הובא במספר החלטות שונות, וראה לדוגמה החלטת בית הדין הרבני נתניה (תיק מספר 832273/2, מאת כבוד הדיין הרב אריאל ינאי שליט"א), שכתב כך:

[...]

אף טענת ב"כ הבעל כי אין לפצל בין תביעות (שהרי האישה מבקשת לפצל בין התביעות), נשענת על אדנים משפטיים.

[...]

עניין זה של פיצול הדיונים, כעילה להותרת הסמכות בבית הדין הרבני אשר בפניו הוגשה תביעת גירושיה כרוכה, מודגשת בהרחבה אף בתמ"ש 58482-07 (בית המשפט לענייני משפחה ירושלים), בסעיפים 17-23, כאשר בדבריו מודגש החיסרון כי התדיינות מקבילה בשתי ערכאות שונות תביא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להתדיינות כפולה באותם נושאים עצמם, כגון הכנסות הצדדים, היקף נכסיהם ורמת החיים אליה הורגלה המשפחה. כן הדגיש את העובדה כי קשה לפצל בין סוגית מזונות הילדים לסוגית המשמורת והסדרי ראייה (הנדונה בבית הדין), כאשר קיימת זיקה ברורה בין סוגיות אלו.

וזאת נאמר באשר לפיצול תביעות שונות, וכל שכן שהדברים נכונים באשר לפיצול תביעות הרכוש עצמן בין ערכאות שונות.

ובכן, אף בנסיבות דנן, כאשר לתביעת הגירושין נכרכו ענייני רכוש, נראה להוסיף ולצרף את הסברה הנ"ל, שלא יהיה נכון לפצל בין התביעות הרכושיות עצמן, אשר זיקתן ברורה, והמה תלויות זו בזו.

לאור כל האמור, לאור העובדה כי בבית המשפט נפתח רק תיק לפסק דין הצהרתי לשמירת זכויות ולאור העובדה כי לאחר מכן פתח הבעל תביעת גירושין כרוכה (כרך תיק לחלוקת רכוש) בבית הדין, בית הדין קובע כי הסמכות לדון בחלוקת הרכוש של הצדדים נתונה לבית הדין הרבני.

עד כאן קטעים נבחרים מתוך ההחלטה הנ"ל לקביעת הסמכות העניינית.

ובכן, לאור כל האמור, בית הדין סבור כי אכן צודק בית משפט באמרו כי:

"הליך זה מצריך מסכת ראיות באשר להתנהלות הכלכלית של הצדדים וכו'. אותה מסכת ראייתית בדיוק תידרש להיות מוצגת גם בפני כב' בית הדין הרבני בבואו לדון בתביעה הרכושית אשר הושארה לדיון בפניו עם הענקת סמכות דיון ייחודית לו בעקבות הכריכה. יוצא אפוא כי אותו פיצול בעייתי כנגדו נתנה ההחלטה הנ"ל, יתקיים בפועל ככל שתידון התביעה המונחת בפני בית המשפט".

ואכן אין כל היגיון בהתדיינות כפולה בפני שתי ערכאות שונות, וכפי שנאמר אף ע"י בית המשפט בהחלטתו המצוטטת מעלה.

הדבר אף לא טוב לבעלי הדין - ניהול הליך כפול על כל המשתמע מכך, ולא טוב לערכאות המשפטיות, העמוסים לעייפה גם כך – בהשקעת משאבים כפולים מהקופה הציבורית וזמן שיפוטי יקר, לבירור אותה סוגיה בדיוק.

משכך, בית הדין סבור שמשעה שהוא זה שאמון על חלוקת הרכוש, אזי בית הדין יבחן ממילא אף את בעלותו וחלקו של כל צד בכל אחד מהנכסים, ומשכך אין הצדקה שבית המשפט יעסוק במקביל בסוגיה זו, בפסק דין הצהרתי באשר לחלקם של הצדדים בנכסים אלו.

ועוד נחדד ונוסיף – בדיון בבית המשפט טען בא כוח התובעת: "העדפות של האישה להתנהל בבית המשפט לענייני משפחה. ברגע שהתביעה פה תסתיים, תתייתר התביעה בפני כב' בית הדין הרבני, יישארו שם זוטות". כך שעולה מדברי בא כוח התובעת שקיים סיכוי, הרצוי לשיטתו, כי התביעה בבית הדין הרבני תתאיין ותתייתר, לאור ניהול התיק בפני בית המשפט. כמובן שהליך זה אינו תקין, שהרי מקום הסמכות בענייני הרכוש היא בבית הדין, כפי שנפסק על ידי בית דין זה, וכאמור לעיל, וזו עילה נוספת לאי המשך ההליך בבית המשפט, למניעת טרפוד ואיון ממילא של ההליך הרכושי האמור להתנהל בפני בית הדין הרבני.

כאמור לעיל, בית הדין מצדד בעמדתו של בית המשפט האמורה מעלה, וסבור כי אכן אין כל היגיון בהתדיינות כפולה בפני שתי ערכאות שונות, ואין הצדקה שבית המשפט יעסוק במקביל בפסק דין הצהרתי באשר לנכסים אלו.

ונבאר את הדברים אך ברציונל המשפטי שלהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הסברה הפשוטה קובעת, בהתאם למונח ההלכתי (ראו לדוגמה מסכת בבא מציעא ק"ח ע"ב, מסכת שבת ד ע"ב), כי הטפל ילך אחר העיקר.

אף פה ניתן ליישם כלל זה, שהרי התיק הנדון בבית המשפט (סעד הצהרתי באשר לבעלות הצדדים בדירות) הוא למעשה טפל באשר לתביעה המורחבת והשלימה לחלוקת רכוש ופירוק שיתוף.

ואכן, עיקרון זה מצוי אף בפסיקה האזרחית.

ונביא ציטוטים נבחרים באשר לעיקרון זה מתוך פסיקת בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים (ע"א 3347/16). וכך מובא בסעיף 10 שם:

המדיניות המשפטית הרצויה אינה צריכה לתמוך בפיצול תביעות במקרים מסוג זה. ברי, כי כל החלטה על פיצול תביעה בין שתי ערכאות טומנת בחובה פגיעה מסוימת באינטרס הציבורי. פיצול התביעה בוודאי גובה מחיר בזמן השיפוטי של הערכאות השונות ושל הצדדים להליך, וכפועל יוצא אף נפגעת זכות הגישה לערכאות. בנוסף, ניהול הליכים מקבילים גובה מחיר מהקופה הציבורית ואף עלול להוביל להכרעות סותרות (ע"א 2618/03 [פי.א.א.ס. \(רסטורנט סוליושנס\) בע"מ נ' ליפקונסקי, פ"ד נט \(3\) 497, 519 \(2004\)](#))).

ועוד נאמר בסעיף 14 שם:

אם כן, הכלל בדבר הטפל ההולך אחר העיקר קובע כי במקרה שבו תביעה כוללת שני סעדים הנוגעים לעניינים שבמקרקעין המסורים לסמכותן העניינית של ערכאות שונות, הסעד הטפל יגורר אחר הסעד העיקרי, ושני הסעדים יידונו בפני הערכאה המוסמכת לברר את הסעד העיקרי. הכרעה בדבר זהות הסעד העיקרי וזהות הסעד הטפל מסורה לבית המשפט, אשר יפסוק בשאלה על פי מבחן ענייני ולא פורמאלי. הפסיקה הכירה בכך שסיווג הסעדים כורך בחובו עמימות ואף שרירותיות מסוימת (ראו: עניין בר-עוז, פסקאות 10-11 לחוות דעתו של הנשיא א' גרוניס; [רע"א 4890/15](#) אלוש נ' עירית טבריה, [פורסם בנבו] פסקה 9 לחוות דעתי (31.12.2015); [ע"א 635/76 טייבר נ' טייבר, פ"ד לא \(2\) 737 \(1977\)](#))).

ועוד מובא שם בסעיף 15:

ככלל, הלכה זו כוחה יפה רק למקרים שבהם שני הסעדים הנתונים לסמכותן של ערכאות שונות נוגעים כולם לעניינים שבמקרקעין (ראו לדוגמא: [ע"א 8130/01](#) מחאג'נה נ' אגבאריה [פורסם בנבו] (4.5.2003); עניין בר-עוז, פסקה 10 לחוות דעתו של הנשיא גרוניס). עם זאת, במרוצת השנים הכלל הורחב במשתמע ובמסלולים עצמאיים אל מעבר לגבולות דיני המקרקעין ופרש את יריעתו על תחומי משפט נוספים. לנוכח חשיבות הדברים נעמוד על השימוש המתרחב בכלל זה בענפי משפט שונים.

התחום העיקרי בו נעשה שימוש בכלל של הטפל הולך אחר העיקר מעבר לדיני המקרקעין הינו המשפט המנהלי. כאשר שר הפנים מאשר תכנית מתאר לפי [סעיף 109 לחוק התכנון והבניה](#), התשכ"ה-1965, מתעוררת השאלה מי הערכאה המוסמכת לדון בטענות כנגד תכנית המתאר – האם הסמכות נתונה לבתי המשפט המנהליים, שהוסמכו לדון במרבית ענייני התכנון והבניה, או האם היא מסורה לבג"ץ, מכיוון שהטענות מופנות כלפי החלטה של שר הפנים? הפסיקה קבעה בהקשר זה כי הטפל הולך אחר העיקר:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"המסקנה היא, כי עתירה נגד החלטה של שר הפנים לאשר תכנית מתאר מקומית מכוח סעיף 109 תצא מגדר הסמכות של בית המשפט המחוזי רק כאשר העתירה מבקשת לפסול את החלטת השר בטענה שנפל פגם בהחלטה זאת, להבדיל מפגם בהחלטה של הוועדה המקומית, וטענה זאת היא טענה עיקרית בעתירה.

כנגד זאת, כאשר הטענה העיקרית בעתירה היא, שתכנית מתאר מקומית פסולה בשל פגם שנפל בהחלטה של הוועדה המקומית, והטענה שנפל גם פגם בהחלטת השר היא טענה משנית או נגזרת, אין העתירה יוצאת מגדר הסמכות של בית-המשפט המחוזי. הטפל הולך אחר העיקר" (בג"ץ 4381/97 מיזליק ואח' נ' הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה פתח-תקווה, פ"ד נא(5) 385, פסקה 15 לחוות דעתו של השופט י' זמיר (1997) (להלן: הלכת מיזליק); ראו גם: בג"ץ 4776/03 מלון רג'נסי ירושלים בע"מ נ' שר הפנים [פורסם בנבו] (9.5.2005); בג"ץ 6354/16 הרוש נ' שר הפנים [פורסם בנבו] (27.9.2016)).

באופן דומה, הדוקטרינה יושמה אף בתחום הארנונה, אם כי בשמלה אחרת. בית המשפט לעניינים מנהליים הוא המוסמך לדון בענייני ארנונה. חריג לכך נוגע לתקיפת החלטות שהתקבלו על ידי שר האוצר או שר הפנים, ובמקרה כזה הסמכות מסורה לבג"ץ. בעניין יוניברס נקבע כי הלכת מיזליק חלה גם על דיני ארנונה. הוזה אומר, כדי שבג"ץ ידון בענייני ארנונה נדרש כי הטענה הדומיננטית בעתירה תופנה כלפי פגם שנפל בהחלטת שר הפנים או שר האוצר ביחס לדיני הארנונה (בר"ם 7511/14 מנהל הארנונה בעיריית תל אביב-יפו נ' א.ק. יוניברס בע"מ [פורסם בנבו] פסקה 17 לחוות דעתו של השופט ע' פוגלמן (22.11.2016)). אמנם פסק הדין האחרון מתבסס על הלכת מיזליק, אך אמת המידה המוצגת איננה כלל הטפל והעיקר אלא מבחן הדומיננטיות.

הכלל לפיו הטפל הולך אחר העיקר הופעל אף ביחס לשאלות שבמסגרת דיני העבודה. בעניין חסון נדון מקרה שבו נשללו מחברה היתרים להעסקת עובדים שהוענקו לה מכוח שני חוקים – חוק העסקת עובדים על ידי קבלני כוח אדם, התשנ"ו-1996 וחוק עובדים זרים, התשנ"א-1991. הסמכות לדון בערעור על החלטה בעניין רשיון מכוח החוק הראשון נתונה לבית הדין הארצי לעבודה בעוד הסמכות לדון בערעור על פי החוק השני מסורה לבית המשפט לעניינים מנהליים. בית משפט זה אימץ את קביעת ערכאה קמא לפיה יש להפעיל את הכלל של הטפל הולך אחר העיקר ולדון במכלול הטענות כנגד שלילת הרשיונות בערכאה שמוסמכת לדון בטענה העיקרית, תוך התייחסות להלכת מיזליק (ע"מ 693/15 חסון גשר כח אדם בע"מ נ' משרד הפנים [פורסם בנבו] (8.3.2015)).

סקירה זו לא תושלם ללא התייחסות לדיני הקניין הרוחני, במסגרתם המחוקק אימץ את העיקרון בדבר הטפל הולך אחר העיקר. בשנת 2003 תוקן חוק בתי המשפט בסעיף 40, הדן בסמכויות בית המשפט המחוזי. במסגרת התיקון חוקק סעיף 40(4) המסמיך את בית המשפט המחוזי לדון בתביעה בענייני קניין רוחני אף אם סכום התביעה אינו עולה על הסכום הנמצא בסמכותו של בית משפט השלום, כל עוד תביעה זו כרוכה בתביעה בענייני קניין רוחני המצויה בסמכות בית המשפט המחוזי.

יש בדוגמאות אלה כדי להצביע על הרחבת הכלל בדבר הטפל הולך אחר העיקר בשני רבדים: הרובד הראשון עניינו באופי הנושאים שעליהם חל הכלל. לאמור, הכלל הורחב אף אל מעבר לדיני המקרקעין והקיף מגוון נושאים – תכנון ובנייה, ארנונה וצווים במסגרת דיני העבודה. הרובד השני נוגע לאופי בתי המשפט שלהם מסורה הסמכות. ברבות השנים הכלל הורחב

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אף אל מעבר למקרים שבהם הסמכויות נמסרו לשתי ערכאות מבין בתי המשפט האזרחיים, והיא הוחלה גם במקרים שבהם הסמכות העניינית נמסרה הן לבית משפט האזרחי והן לטריבונל מקצועי.

עד כאן מתוך ההחלטה הנ"ל.

למעשה את העיקרון המשפטי הנ"ל, שבתביעות המפוצלות בין הערכאות נאמר כי "הטפל הולך אחר העיקר", מצאתי אף בתוך דבריו של ד"ר זרח ורהפטיג, סגן שר הדתות דאז בהרצאתו המשפטית עוד בכנס הדיינים בשנת תשי"ד (ומובאים הדברים בספר כנס הדיינים התשע"ז תמוז 668, שם ישנו פרוטוקול ישיבות כנס הדיינים משנת תשי"ד), אודות החוק החדש שתוקק אז - חוק שיפוט בתי הדין הרבניים (נישואין וגירושין) תשי"ג 1953, ואלו דבריו:

יש להניח כי האישה בדרך כלל תבחר להביא תביעה למזונות לפני בית הדין, המוסמך לדון בכל ענייני אישות. היא גם תחשוש לפנות לבית המשפט כי שמא הבעל יפנה בתביעה לגט לבית הדין ואז גם הדיון בתביעה למזונות בהכרח שיועבר לבית הדין כי הרי התביעה לגט היא כוללת יותר והמשפט על מזונות הוא רק חלק ממשפט יותר כולל, והטפל ילך אחר העיקר.

ואמנם העקרונות בדבר גבולות הסמכות שבין הערכאות השתנה מאז דבריו ההיסטוריים שנאמרו בשנת 1954, אולם כבר אז טבע את העיקרון המנחה במערך שבין הערכאות השונות, כי כאשר ישנן תביעות מקבילות בערכאות שונות - הטפל ילך אחר העיקר.

ואמנם, לא נפליג לומר כי מעתה תביעת מזונות תלך תמיד אחר מקום התביעה הראשית כדבריו אז, ברם, בהחלט נוכל לקבוע כי תביעה שהינה בחינת טפל דטפל, כגון סעד להצהרת זכויות בתוך מארג ניהול תיק לחלוקת רכוש ופירוק שיתוף, שאף הוא נידון אגב תיק הגירושין, תדון במקום התביעות העיקריות.

לאור כל האמור, בית הדין מאמץ את ההנחה ההגיונית האמורה בהחלטת בית המשפט המצוטטת מעלה כי:

"אותה מסכת ראייתית בדיוק תידרש להיות מוצגת גם בפני כב' בית הדין הרבני בבואו לדון בתביעה הרכושית אשר הושארה לדיון בפניו עם הענקת סמכות דיון ייחודית לו בעקבות הכריכה. יוצא אפוא כי אותו פיצול בעייתי כנגדו נתנה ההחלטה הנ"ל, יתקיים בפועל ככל שתידון התביעה המונחת בפני בית המשפט".

ובית הדין מצטרף לכך ומבהיר כמבוקש כי כלל התביעה הרכושית עם כל המארג הראייתי הנדרש לברורה תידון בפני בית הדין הרבני, שהוא מקום הסמכות לדון בחלוקת הרכוש ופירוק השיתוף, וממילא אין מקום להמשך ההליך בתביעה שהוגשה על ידי האישה לבית המשפט לענייני משפחה לקבלת סעד הצהרתי באשר לדירות הרשומות על כל אחד מהצדדים.

הצדדים יעבירו העתק החלטה זו לבית המשפט לענייני משפחה בקריות.

ניתן לפרסם את ההחלטה לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום ז' באדר התשע"ח (22/02/2018).

הרב יצחק אושינסקי – אב"ד